

**ბიბლია და „ქართლის ცხოვრება“ –
შედარებით-ტიპოლოგიური ანალიზი
(საკითხის დასმისათვის)**

სტატია ეხება ბიბლიისა და „ქართლის ცხოვრების“, როგორც ისტორიოგრაფიული ძეგლების, ტიპოლოგიურ ანალიზს, როგორც ორი ერთობის – ებრაული და ქართული ერთობის – ფასეულობითი ორიენტირის განმსაზღვრელს. ბიბლიის, ისევე როგორც „ქართლის ცხოვრების“ შესწავლას დიდი ხნის ისტორია აქვს. ჩვენი კვლევის მიზანს არ წარმოადგენს ამ თვალსაზრისთა შორის კიდევ ერთი ახალი მოსაზრების წამოყენება. გადავწყვიტეთ საკითხი ახლებურად დაგვესვა და ბიბლიაზე და „ქართლის ცხოვრებაზე“, როგორც ისტორიული აზროვნების ტიპზე, გაგვემახვილებინა ყურადღება, რასაც ამ ორი ძეგლის შედარებით-ტიპოლოგიური ანალიზის საფუძველზე წარმოვადგენთ საკითხის დასმის კონტექსტში.

ძველი აღთქმის ისტორია ერთი ერისა და სახელმწიფოს ისტორიას წარმოადგენს, ამიტომ ისტორიოგრაფიული თვალსაზრისით, ბიბლიური თხრობა ისრაელის შესახებ გახლავთ ძირითადი წყარო ამ ერის პოლიტიკური წარსულისა. „ქართლის ცხოვრება“ საქართველოს ისტორიის უმთავრესი და უმნიშვნელოვანესი წყაროა, მედიევალური ისტორიული აზროვნების, ისტორიოგრაფიის მაღალი დონის დამადასტურებელი საისტორიო თხზულებაა.¹ ის უნიკალურია თავისი ერთადერთობის გამო ქართული ერთობის ისტორიის საზრისის, თვითცნობიერების, იდენტობის ჩამოყალიბებაში.

ბიბლია, როგორც მას უწოდებენ – წიგნთა წიგნი, გახლავთ უმთავრესი წყარო ქრისტიანული რელიგიისათვის, რადგან მასში გაცხადებულია ღვთის სიტყვა, საღვთო სწავლება, რომელიც იესო ქრისტეს განკაცებისა და ადამიანის გამოხსნის გარშემო ტრიალებს. კაცობრიობის ხსნა, რომლის მოლოდინიც უმთავრესი თემაა ბიბლიის პირველი ნაწილისა, ძველი აღთქმისა, გულისხმობს საღვთო განგებულების რეალიზებას ქრისტემდელი ეკლესიის მოწმობის სახით. ეს ეკლესია ძველი აღთქმის ეკლესიის სახელითაა ცნობილი და ისტორიული თავისებურებიდან გამომდინარე, მოიცავს მხოლოდ ერთ ერს და მისი საზღვრებიც პირდაპირ ემთხვევა სახელმწიფოს საზღვრებს. ამ სახელმწიფოს ისრაელი ეწოდება, ხოლო მის მაშენებელ ერს – ისრაელიანი. ამისაგან განსხვავებით, ახალი აღთქმის ეკლესია კი, რომლის საზღვარიც ნაციონალური ნიშნით აღარ შემოიფარგლება და ის საყოველთაოა, მემკვიდრეობს სიმბოლურ ტერმი-

¹ ლორთქიფანიძე, რა არის ქართლის ცხოვრება, გვ. 3.

ნებს და ახალ ისრაელად სახელიდგება, ხოლო ქრისტიანი, ანუ წევრი ახალი ალთქმის ეკლესიისა, ახალ ისრაელიანად იწოდება.¹ რამდენადაც, ძველი ალთქმის პერიოდში ეპოქალური თავისებურება იჩენს თავს და ძველი ალთქმის ეკლესიის ისტორია იმავდროულად ერთი ერისა და სახელმწიფოს ისტორიასაც წარმოადგენს, ამიტომ, ისტორიოგრაფიული თვალსაზრისით, ბიბლიური თხრობა ისრაელის შესახებ ერთადერთი წყაროა ამ ერთობის იდენტობის შესახებ.

საინტერესოა ბიბლიური ენა. მას თხრობის თავისებურება ახასიათებს. ბიბლიური თხრობის გააზრებისათვის აუცილებელია გვესმოდეს ის ენა, რომელზეც ბიბლია მეტყველებს, მსგავსად იმისა, თუ გვსურს რომელიმე უცხო ენაზე მეტყველება გავიგოთ, საჭიროა ამ უცხო ენის შესწავლა. ბიბლიური ენა კი ლინგვისტურ ერთეულს არ წარმოადგენს. ბიბლიური ენა ღირებულებითი მეტყველებაა და იმდენად, რამდენადაც ენა მხოლოდ კომუნიკაციის საშუალება არ არის და ის აზროვნების საშუალებაა, ამიტომ ბიბლიური მეტყველების გაგება და გააზრება შესაბამისი ღირებულებების საფუძველზე ხერხდება.² სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ბიბლიური უწყება ისრაელის შესახებ რამდენადმე სხვაობს იმ ისტორიული თხრობისაგან, რომელიც სხვადასხვა ძველი ერისა და სახელმწიფოს ცხოვრებას აღგვიწერს. ამის მთავარი მიზეზი ის გახლავთ, რომ ისრაელისა და ისრაელიანის წარმოშობა ბიბლიაში განიხილება არა როგორც ისტორიულად მიმდინარე პროცესით განსაზღვრული მოვლენა, არამედ ღმერთის უშუალო მცდელობა ამ ერისა და სახელმწიფოს შექმნისა. ღმერთი უშუალოდ ქმნის ამ ერს, უშუალოდ ის უქმნის მას სახელმწიფოს და უშუალოდ ის უნარჩუნებს ამ ერს თვითმყოფადობასა და ამ სახელმწიფოს არსებობას. ამიტომაც ბიბლიური თხრობა ისრაელის შესახებ ორიენტირებულია არა იმ ისტორიულ მოვლენებზე, რომელთაც შეიძლება გარკვეული სახით განსაზღვრა ამ სახელმწიფოს პოლიტიკურ-ეკონომიკური ხვედრი თუ სამხედრო ძლიერება ან სისუსტე, არამედ ის ყურადღებას ამახვილებს იმ ურთიერთობაზე, რომელიც ამ ერს აქვს თავის შემოქმედთან.³ ეს ურთიერთობა კი ბიბლიაში წარმოდგენილია იმ ღირებულებებისადმი ერთგულების ნიშნით, რამაც ეგვიპტური კირთებიდან გამოსული ხალხის ნაციონალური იდენტობა განსაზღვრა. შესაბამისად, ბიბლია ნაკლებად არის მატრიანე ერისა. ის უფრო ცხოვრებას, ურთიერთობას ასახავს ამ ხალხისას, რადგან ისრაელიანისათვის მთავარი უნდა ყოფილიყო არა ის, რა პოლიტიკას აწარმოებდა ქვეყნის ძლიერებისათვის, არამედ ის ურთიერთობა ჭეშმარიტებასთან, რაც მას აუცილებლად მისცემდა ძლიერ სახელმწიფოს.

¹ Häusl, *Prayers and the Construction*, გვ. 116.

² Rendsburg, *How the Bible is Written*, გვ. 32-34.

³ Finkelstein, *The Earliest Israel*, გვ. 97.

მსგავსი აზროვნების ტიპს ვხვდებით „ქართლის ცხოვრების“ შემთხვევაში. ეს ძეგლი არის უწყება იმის შესახებ, თუ რა ღირებულებითი ძიების გზა გაიარა იმ ხალხმა, რომელიც საბოლოოდ ქართული იდენტობის გარშემო შემოიკრიბა. „ქართლის ცხოვრება“ ეს არის წყარო ქართული ერთობის წარსულისა, რომელიც დანვრილებით არ აღწერს ერის ისტორიას, როგორც ეს კანცელარული კულტურით ცნობილი ბერძნების ან პედანტობით გამორჩეული რომაელებისათვის იყო დამახასიათებელი. „ქართლის ცხოვრებაში“ ისტორიული ინფორმაცია თითქოს იდეოლოგიურ საცერშია გაცრილი. აქ მემატრიანე თითქოს წინასწარ მოცემულ კითხვარს პასუხობს. მეფის სახელი, მისი ნათესაობა, ომები, ტერიტორიული ცვლილებები ან სამფლობელოთა ჩამონათვალი, მეფეთა მოკლე დახასიათება – აი ის ძირითადი მონაცემები, რომლებითაც მატრიანეში განსაზღვრული დროის მონაკვეთები ივსება. თვით მეფეთა დახასიათებაც სტანდარტულ კლიშეებში ჯდება, მეფეთა განსაზღვრული ოდენობის მახასიათებლების ურთიერთმონაცვლეობა ამ მეფისა და, შესაბამისად, მოცემული ისტორიული მონაკვეთის მნიშვნელობის მიმანიშნებელია.¹ რადგან „ქართლის ცხოვრება“ ქართული იდენტობის ისტორიაა, შესაბამისად, მასში ცენტრალური ადგილი უჭირავს თხრობას არა იმის შესახებ, თუ ქვეყნის პოლიტიკურ-ეკონომიკური ცხოვრება როგორაა მოწყობილი, არამედ აქ მთავარი საკითხია ის, თუ ერმა რამდენად უერთგულა იმ ღირებულებებს, რითიც მისი ნაციონალური იდენტობა განისაზღვრა.

ამასთან, მნიშვნელოვანია იმისი აღნიშვნაც, რომ როგორც ბიბლიას, ასევე „ქართლის ცხოვრებას“ არ ჰყავს ერთი კონკრეტული ავტორი, რომელიც გაბმულ თხრობას გვთავაზობდეს. ორივე მათგანი ავტორთა კრებულის ხელითაა წარმოდგენილი და როგორც ბიბლიაში, ასევე „ქართლის ცხოვრებაში“ ავტორთა ეს კრებული ერთი სულითაა ნაწინამძღვრევი. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ბიბლიასა და „ქართლის ცხოვრებას“, როგორც თხრობის, ასევე ჟანრის, იდეის თუ თვითცნობიერების კუთხით, მრავალი საერთო გააჩნიათ. ქვემოთ ამ ძეგლების მსგავსების თვალსაზრისით შევეცდებით წარმოვადგინოთ შედარებით-ტიპოლოგიური ანალიზი.

პირველი, როგორც ბიბლიაში, ასევე „ქართლის ცხოვრებაში“ ღირებულებები, რომლებიც, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, თხრობის მთავარ თემას წარმოადგენენ, განყენებული იდეის სახით არ არიან მოცემული. ღირებულებითი ელემენტი ჩართულია სხვადასხვა სახის ისტორიული მოვლენის გადმოცემისას. ერთი შეხედვით, იქმნება შთაბეჭდილება იმისა, რომ წყარო მოგვითხრობს გარკვეული ისტორიული მოვლენის შესახებ, თუმცა თხრობის შინაარ-

¹პატარიძე, კვაჭანტირაძე, „ქართლის ცხოვრების“ შედარებითი ტიპოლოგია, გვ. 23-24.

სი და გადმოცემის თავისებურება ააშკარავებს იმ ფაქტს, რომ ეს მოვლენა თავისთავადი მნიშვნელობის არ არის. ის მხოლოდ იმის გამოა გადმოცემული, რომ განისაზღვროს ერის სულიერი მდგომარეობა.

მეორე, რაც ბიბლიისა და „ქართლის ცხოვრების“ საერთო შეხების წერტილს წარმოადგენს არის ღირებულებითი იდეა. საქმე ის გახლავთ, რომ ყველა ერისა და ქვეყნის ისტორიაში ნაციის ღირებულებით სფეროს მნიშვნელოვანი ადგილი უჭირავს, მაგრამ ბიბლიასა და „ქართლის ცხოვრებაში“ ეს ღირებულება მკაცრად განსაზღვრულია არა მარტივად რელიგიური ელემენტით, რასაც სხვა ხალხების ისტორიაშიც ვხვდებით, არამედ აქ ღირებულება გამოცხადებით ჭეშმარიტებას უკავშირდება. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, აქ ჭეშმარიტება, რომელიც ფასეული ხდება ერად ჩამოსაყალიბებელი ხალხისათვის არის არა ის იდეა, რომელსაც რომელიმე გამოჩენილი პიროვნება თუ საზოგადოება წამოსწევს წინა პლანზე, არამედ ჭეშმარიტება ეფუძნება გამოცხადებით უწყებას, რომელიც უნდა მიიღო ისეთი, როგორც მოწოდებულია და ნებისმიერი კორექტირება ამ ჭეშმარიტებისა ერში გამოიწვევს ღირებულებით კრიზისს, ეს ამ ერის გაქრობის საშიშროებას ქმნის.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, როგორც ბიბლიას, ასევე „ქართლის ცხოვრებას“ არ ჰყავს ერთი კონკრეტული ავტორი. საყურადღებოა ის, რომ თავად „ქართლის ცხოვრებაში“ კარგად გაიაზრება საისტორიო წერის ტრადიცია და ის კონკრეტული მოთხოვნები, რაც შემოქმედების ამ სფეროს ქართულ ტრადიციაში აქვს ნაყენებული. „ქართლის ცხოვრება“ ვრცელი და მოკლე ცხოვრებების ჯაჭვს წარმოადგენს. ვრცელი ცხოვრება „დიდ“ მეფეებს და შესაბამისად ისტორიის დიდ ანუ მნიშვნელოვან ეპოქებს ეხება.¹ „დიდი“ მეფის სახე არქეტიპულია აღნიშნული მმართველის შემდგომი „მცირე“ მეფეებისათვის. ფარნავაზი მისი მომდევნო მეფეების მაგალითი და სწორების ობიექტია თვით მირიან მეფის ჩათვლით. მაგრამ ვახტანგ გორგასლის ცხოვრება უკვე მის წინამორბედ „დიდ“ მეფეზე, მირიანზე ახდენს აპელირებას. გორგასლის შემდგომი ხანა ბაგრატ III-ის ჩათვლით ვახტანგის სახეს მიიჩნევს „იდეალად“. ისტორიული თხრობა ინარჩუნებს იდეურ-სტილისტურ მთლიანობას, თუმცა ამავე დროს აქ დინამიკაც შეიგრძნობა. ფარნავაზი ხომ მეფის მარადიული ეტალონი არ არის. მას, როგორც არქეტიპულ პერსონაჟს, შემდგომი „დიდი“ მეფეები ანაცვლებენ.²

„ქართლის ცხოვრების“ ერთი ცნობილი მინაწერის მიხედვით, თხზულება აღინერებოდა ჟამითი-ჟამად. როგორც წესი, ეს სიტყვები ესმით შემდეგნაირად: არსებობდა სხვადასხვა საისტორიო თხზულება, რომლებიც შემდგომ

¹ აბაშიძე, „ქართლის ცხოვრების“, გვ. 3-26.

² პატარიძე, კვაჭანტირაძე, „ქართლის ცხოვრების“ შედარებითი ტიპოლოგია, გვ. 24.

ერთ საისტორიო ძეგლად გაერთიანდა. მაგრამ ვფიქრობთ მინანერი ამას არ უნდა გულისხმობდეს. ავტორი ამბობს, რომ თვითონ „ქართლის ცხოვრება“ აღინერებოდა ჟამითი-ჟამად, ანუ ამ თხზულებას წარსულში ბევრი აღმწერი და გამგრძელებელი ჰყავდა. ამის შემდეგაც ასევე უნდა გაგრძელდეს მისი ჟამითი-ჟამად აღწერა – ანუ მინანერის ავტორს მიაჩნია, რომ „ქართლის ცხოვრება“ იმგვარი ისტორიული თხზულებაა, რომელიც დროდადრო უნდა შეივსოს. ასე იყო უნინ, ასეა ახლა და ასე უნდა იყოს შემდგომაც. ვინ უნდა აღწეროს ეს თხზულება? აუცილებლად სამეფო საგვარეულოს წარმომადგენელმა. „ქართლის ცხოვრების“ წერა უნდა გააგრძელონ „შემდგომთა მომავალთა ნათესავთა“ და რაც ძალზე საყურადღებოა – „ვითარცა იხილონ...“ ამგვარად. მინანერი ცხადყოფს, რომ „ქართლის ცხოვრება“ იმგვარი საისტორიო ჟანრის თხზულებაა, რომელიც დროდადრო სამეფო სახლის წევრების და მასთან დაახლოებული პირების მიერ აღინერებოდა, ხოლო ავტორი მოვლენათა თვითმხილველი უნდა ყოფილიყო.

ბიბლიური ისტორია იშლება დროში. სარწმუნოება აქ თხრობის პრინციპი არ არის. ის გადმოსცემს ავტორიტეტულ ვერსიას. თხრობა ემყარება არა ავტორისეულ განსჯას, არამედ ის ანონიმურია, ისტორია კი – საკრალური. ასევეა „ქართლის ცხოვრების“ შემთხვევაშიც. ის ანონიმური ისტორიაა, მიუხედავად იმ რამდენიმე სახელისა, რომლებიც მინანერებიდან ვიცით და რომელთა ავტორობის თუ რედაქტორობის დადგენა დღემდე გრძელდება, „ქართლის ცხოვრების“ ისტორია საკრალურია. ზემოთ ხსენებულ მინანერში არის ერთი მნიშვნელოვანი დეტალი: როგორ უნდა წერდეს ავტორი „ქართველთა ცხოვრების წიგნს“? – „ღმრთივ განბრძნობილი“ გონებით. რას ნიშნავს ეს გამონათქვამი? ეს უნდა ნიშნავდეს, რომ „ქართლის ცხოვრების“, თუ შეიძლება ითქვას, „კანონიკურ“ ტექსტს ძალზე მაღალი ავტორიტეტი აქვს. ის მიეწოდება მკითხველს, როგორც ავტორიტეტული ვერსია, „ღმრთივ განბრძნობილი“ გონების შემოქმედება. ანუ ამ მინანერში ორი ავტორიტეტი არსებობს: თავად უფალი, რომელიც განაბრძნობს ავტორის გონებას, და ავტორის სტატუსი – სამეფო სახლისადმი კუთვნილება.

თუ ჩვენს მოსაზრებას გავყვებით, მაშინ „ქართლის ცხოვრებას“ არ უნდა მივუდგეთ იმავე საზომით და კრიტერიუმით, როგორითაც ანტიკურ თუ ბიზანტიურ საისტორიო-სამწერლობო ჟანრებს ან სომხურ მედიევალურ ისტორიოგრაფიას განვიხილავთ. ეს არც ანტიკური ისტორიისთვის დამახასიათებელი „ისტორიაა“ – ანუ გამოკვლევა, გამოძიება, გამოკითხვა, ამბის თხრობა, არც ბიზანტიელი ქრონისტის კომპილაცია, რომელიც თუმცა საავტორო უფლების ძალზე სუსტი ცნობიერებით ხასიათდება, მაგრამ მაინც ერთი ავტორის მიერ შედგენილ ვრცელ კომპენდიუმს წარმოადგენს. „ქართლის

ცხოვრება“ სამეფო სახლის პატრონაჟით შექმნილი საისტორიო ტრადიციაა,¹ სამეფო კარის მატრიანეა და მასში ისტორიული რეალობა სამეფო ხელისუფლების თვალთ არის დანახული. ამიტომ სრულიად ლოგიკურია, რომ ავტორთა ინტერესის საგანს ხელისუფლების ლეგიტიმურობის იდეა წარმოადგენს. უმეტეს შემთხვევაში ეს არის არსებული საზოგადოებრივ-პოლიტიკური წესრიგის გამართლების მცდელობა. იდეოლოგიის საზრისიც სწორედ ამაში მდგომარეობს – არსებული სოციალურ-პოლიტიკური წესრიგი ქვეყანაში წარმოადგინოს როგორც ბუნებრივი და არა კულტურული. „ბუნებრივი წესრიგი“ თეოკრატიულ საზოგადოებაში გულისხმობს წესრიგის ღვთაებრივი წარმომავლობის იდეის დამკვიდრებას. ამრიგად, როგორც ბიბლია, ისე „ქართლის ცხოვრება“ მთლიანობისა და დინამიკის, ცვლილების, სიმრავლის საინტერესო სინთეზს წარმოადგენს. ეს ორი ძეგლი ერთდროულად ერთი ისტორიაცაა და მრავალიც.

შემდეგი, რაც ბიბლიასა და „ქართლის ცხოვრებაში“ ძლიერ დიდ მსგავსებას ავლენს, გახლავთ თვითონ ერის შინაარსის გააზრება, როგორც ღირებულებითი მოვლენისა. საქმე ის გახლავთ, რომ ბიბლიისათვის ისრაელიანი და „ქართლის ცხოვრებისათვის“ ქართველი გახლავთ არა პოლიტიკური, არამედ ღირებულებითი ტერმინი. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ბიბლიისათვის ისრაელიანი არ ნიშნავს შობით მიღებულ პრივილეგიას. ის მოსაპოვებელია ცხოვრების წესით. ასე ვხედავთ ამას „ქართლის ცხოვრებაშიც“ – ქართველად მხოლოდ ის შეიძლება იწოდებოდეს, რომელიც ისე აზროვნებს, როგორც ეს შეესაბამება ამ ერის ნაციონალური იდენტობის განმსაზღვრელ ღირებულებებს. მთელი პრობლემა ბიბლიისათვის ისრაელიანის ცხოვრებაში არის ის, რომ ისრაელიანი ცდილობს თავისი ღირებულებითი მოვალეობა ჩაანაცვლოს პოლიტიკურ იდეებს. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, ბიბლია უარყოფითად უყურებს პოლიტიკური ინტერესების შესაბამისად ღირებულებითი შეხედულებების ფორმირებას. ის ისრაელიანისგან მოითხოვს იმის რწმენას, რომ თუ ის ღირებულებებს არ უღალატებს, მაშინ ნებისმიერი პოლიტიკური კრიზისიდან მშვიდობით და გამარჯვებული გამოვა.

მსგავსი დამოკიდებულება გვაქვს „ქართლის ცხოვრებაშიც“. ის მეფეები, რომლებიც სახელმწიფოს აღმშენებლობითი პროცესის სათავეში დგანან, აქცენტს აკეთებენ იდენტობის განმსაზღვრელ ღირებულებებზე და მხოლოდ ამის შემდეგ ახორციელებენ ქვეყნის შენების წარმატებულ გეგმას. ამის კარგი მაგალითია „ვახტანგ გორგასლის ცხოვრება“, სადაც ვახტანგი ერის პოლიტიკურ ლიდერზე მეტად ერის მსახურია. მას გადაწყვეტილი აქვს ღირებულებითი არჩევანით წარუძღვეს ქვეყანას და არა პოლიტიკურით. დასავლეთისაგან

¹ პატარიძე, *პოლიტიკური და კულტურული იდენტობანი*, გვ.133.

მას არ სურს პოლიტიკური კეთილდღეობა. თუ კეთილდღეობა იქნებოდა პრიორიტეტი უფრო ძლიერ აღმოსავლეთს დაუკავშირდებოდა. ვახტანგის მთავარი მიზანია არ მოწყდეს საკუთარი ერთობის ფასეულობათა სისტემის იმ ღერძს, რომლის გარშემო უნდა ვითარდებოდეს ქვეყანა. არჩევანი ირანზე ნაკლებად პრობლემური და პოლიტიკურად გამართლებულია. ბიზანტიის არჩევის შემთხვევაში გამართლებული ღირებულებითი არჩევანი იქნება. სწორედ ეს განჭვრიტა ვახტანგმა მენტალურად და შემდეგ საქართველოს მთელი მედიევალური ისტორია ამ საგანძურის შენარჩუნებაა, მასთან დაბრუნებაა. ეს არ არის მხოლოდ მატერიალური ნიშანი, მასთან კონტაქტით ერთობა არ ნყდება იმ სააზროვნო სისტემას, რომელიც განსაზღვრავს მის უმთავრეს ფასეულობებს.¹ როგორც კი ისრაელიანი ბიბლიაში და ქართველი „ქართლის ცხოვრებაში“ ცდილობს ღირებულებები დათმოს პოლიტიკური ინტერესებისათვის, ერის წიაღში იწყება დიდი სულიერი კრიზისი, რასაც უპირობოდ მოჰყვება ქვეყნის დიდი გასაჭირიც. ერთი სიტყვით, ბიბლიისათვის ისრაელიანი და „ქართლის ცხოვრებისათვის“ ქართველი ღირებულებითი ტერმინებია და არა პოლიტიკური.

შემდეგი, რაც მსგავსებას აჩვენებს ბიბლიასა და „ქართლის ცხოვრებას“ შორის გახლავთ ისრაელისა და საქართველოს ოქროს ხანა და მისი დასასრული. ორივეს დასაბამს უდებს მეფე ერთიდაიმავე სახელით. ისრაელში დავით წინასწარმეტყველი, ხოლო საქართველოში დავით აღმაშენებელი არიან ის მეფეები, რომლებიც ქვეყნის შენების მთავარ ხაზს ღირებულებითი ნიშნით შემოწერენ. ორივე მეფე განსაკუთრებული ღვთისმოსაობით გამოირჩეოდა, რაც მათი ქვეყნისა და ერის წინაშე განუელი მსახურებით არის გაცხადებული და რაც ძლიერ მნიშვნელოვანია, ორივე მათგანი ერთგვარი საზომი ხდება წარმატებული მეფობისა. მათი მეფობა მსახურების ნიშნითაა მარკირებული.

დავით აღმაშენებელმა მოახერხა აქმენებინა სრულიად ახალი ქვეყანა: ახალი საგარეო-პოლიტიკური სტატუსით, ამალღებული სარწმუნოებრივი მიდგომით, ახალი სახელმწიფო ინსტიტუტებით, განსხვავებული მენტალობით – საქართველოს მრავალრიცხოვან ეთნოსთა მიერ მოქალაქეობის სრული განცდით და აბსოლუტური ჰარმონიით სამეფო ხელისუფლებასა და ხალხს შორის. საერო და სასულიერო აზროვნების შერწყმა დავითის მოღვაწეობის წარმატების საწინდარია. დავითმა შექმნა „დაუმონებელი თავისუფლება“,² რაც მსგავსებას პოულობს დავით წინასწარმეტყველის მოღვაწეობასთან. ღრმად-მორწმუნეობა, თავისუფლებისმოყვარეობა, თავმდაბლობა, მორჩილება, პოეტური ნიჭი, ბრძნული მმართველობა, ნიჭიერი მხედართმთავრობა, შორ-

¹ კვაჭანტირაძე, *ჰენოტიკონი*, გვ. 48.

² კვაჭანტირაძე, *დავით აღმაშენებელი*, გვ. 49.

სმჭვრეტელური პოლიტიკა – ამ ნიშნებით ბიბლია და „ქართლის ცხოვრება“ მკაფიოდ გამოკვეთს ამ ორი ისტორიული პერსონაჟის, ერთის მხრივ პრაქტიკული პოლიტიკური ამოცანების, მეორეს მხრივ კი – ქრისტიანული ცხოვრებისა და აზროვნების წესის შეთავსების შესაძლებლობას.

ოქროს ხანის დასრულება იწყება ერში ღირებულებათა კრიზისის გაჩენით, რაც ისრაელშიც და საქართველოშიც ახალი თაობის ღირებულებით დეზორიენტირებაშია მოაზრებული. ერის რჩეულობა, რომელიც ძველი აღთქმის ეპოქაში ისრაელის სახით იყო წარმოდგენილი, პრინციპულად იცვლება ახალი აღთქმის ეპოქაში. ახალი აღთქმის დროისათვის ერის რჩეულობა უკვე ნაციონალური ნიშნით აღარ არის შემოფარგლული და ის იმ სულიერ შინაარსს გულისხმობს, რომელიც ძველ აღთქმაში ერთი ერის ფარგლებში იყო გასაიდუმლოებული. სარწმუნოებრივი რჩეულობა ახალ აღთქმაში ვეღარ დაექვემდებარება ნაციონალურ ინტერესებს.¹ ორივე ქვეყნისათვის ზნეობის პიკი დასავალისაკენ მიდის იმის გამო, რომ ახალი თაობა „ცდილობს“ გადაუხვიოს იმ გზას, რაც მათი წინამორბედის მიერ იყო განსაზღვრული. ორივე შემთხვევაში სახეზე გვაქვს სახელმწიფოს გაღმერთების, მეფის არა მსახურებითი ნიშნულის, არამედ გაკერპების მცდელობა. უკეთ რომ ვთქვათ, ისრაელისა და საქართველოს ოქროს ხანის დასასრული უკავშირდება იმ მენტალურ გადაგვარებას, რაც გულისხმობს სახელმწიფოს კეთილდღეობისა და ძლიერების სამსახურში ერის ღირებულებების მოქცევას. ეს კი არსობრივად უპირისპირდება მათ წინამორბედთა სამოღვაწეო პრინციპს: ღირებულებები უნდა იყოს გამსაზღვრელი ერისა და ქვეყნის ძლიერებისა და არა პირიქით.

შემდეგი ელემენტი ბიბლიასა და „ქართლის ცხოვრებას“ შორის არსებული მსგავსებისა მოაზრებულია სახელმწიფოებრიობის სიმტკიცის იდეაში. ისრაელი გახლდათ 12 ტომის კავშირით განსაზღვრული ერთობა, რომლის მთლიანობაც ისრაელის სახელმწიფოს წარმოადგენდა. ამ მონარქიულ სახელმწიფოში, ისევე როგორც ყველა სხვა სამეფოში, წინამძღვრობის მოვალეობას ტვირთულობდა სამეფო დინასტია, რომელიც კონკრეტული ტომიდან უნდა წარმომდგარიყო.² ისრაელის სინამდვილეში, მთელი რიგი პრობლემების გადალახვის შემდეგ, სამეფო დინასტია იუდას ტომიდან გამოჩნდა. ეს შემთხვევითი არ ყოფილა. საქმე ის გახლავთ, რომ სწორედ იუდას ტომი იყო ის წიაღი, სადაც ისრაელის უმთავრესი სინამდვილე, აღთქმის კიდობანი იყო დაბრძანებული. შესაბამისად, ისრაელის ტომთა შორის უპირატესობას იღებს ის ტომი, სადაც ერის უმთავრესი სინამდვილე მკვიდრობს. ბიბლიისათვის, იუდას ტომი ხდება ის წიაღი, რომლისადმიც განსაკუთრებული ყურადღება უნდა გამოი-

¹ გვასალია, *ერის რჩეულობის ბიბლიური გააზრება*, გვ. 54-55.

² Garbini, *History and Ideology*, გვ. 89.

ჩინონ სხვა ტომებმა. მსგავსი რეალობა იკვეთება „ქართლის ცხოვრებაშიც“. ქართლის მიწაში დავანებული ძველი და ახალი აღთქმის სინმინდებები განსაზღვრავს ქართლის, როგორც საქართველოს სხვადასხვა კუთხის კონსოლიდაციისა და ერთად შეკვრის მისიას. ბიბლიაში იუდასა და იერუსალიმის გარშემო იკრიბება ისრაელი, ხოლო „ქართლის ცხოვრებაში“ ქართლისა და მცხეთის გარშემო იკრიბება საქართველო. საინტერესოა ამ ერთობიდან გასვლის სურვილის რეალიზების მცდელობა როგორც ბიბლიაში, ასევე „ქართლის ცხოვრებაში“. როდესაც ისრაელის პოლიტიკური მთლიანობა დაირღვევა, ძირითადი აქცენტი, რაც ოფიციალური სამეფო მმართველობიდან გასვლის მსურველებს ამოძრავებთ, ეს გახლავთ იუდას ტომისადმი სიძულვილი. შედეგად შეიქმნება ცალკე სამეფო, რომელიც ასევე ებრაულია, მაგრამ ის იუდას სამეფო გვარის მმართველობისაგან თავს დამოუკიდებლად გამოაცხადებს.¹ ამ განდგომილი სამეფოს ხვედრი იქნება რელიგიური და შესაბამისად ღირებულებითი დეზორიენტირება და საბოლოოდ პოლიტიკური რუკიდან გაქრობა. გარკვეულწილად მსგავს პროცესს ვხვდებით საქართველოს ისტორიაშიც, რაც საქართველოს დაშლას უკავშირდება.

ამრიგად, ბიბლია და „ქართლის ცხოვრება“ ისტორიოგრაფიული აზროვნების ტიპით, ჟანრული სპეციფიკით, ისტორიის საზრისით, იდეური მრწამსით, ავტორისეული თვითცნობიერებით ბევრ მსგავსებას ავლენენ. ესენია: თხრობის მთავარი თემა – ღირებულებითი იდეა; ერის შინაარსის და დატვირთვის გააზრება; ისრაელისა და საქართველოს ოქროს ხანა და მისი დასასრული; სახელმწიფოებრივი სიმტკიცის იდეა. დაბოლოს აღვნიშნავთ, რომ ყველა ეს დაკვირვება შემდგომი კვლევა-ძიების საგანი უნდა გახდეს.

¹ Lewis, *The Origin and Character*, გვ. 157.

დამონმებული ნყაროები და ლიტერატურა

აბაშიძე, „ქართლის ცხოვრების“ – აბაშიძე ე., „ქართლის ცხოვრების“ წარმოქმნისა და განვითარების საკითხები, თბილისი, 1993.

გვასალია, *ერის რჩეულობის ბიბლიური გააზრება* – გვასალია გ., *ერის რჩეულობის ბიბლიური გააზრება*, „გული გონიერი“, 8, 2014, გვ. 29-65.

კვაჭანტირაძე, *დავით აღმაშენებელი* – კვაჭანტირაძე ე., *დავით აღმაშენებელი – მეფე მსახური*, „წმინდა გრიგოლ ფერაძის მე-2 საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალები“, თბილისი, 2021, გვ. 48-49.

კვაჭანტირაძე, *ჰენოტიკონი* – კვაჭანტირაძე ე., *ჰენოტიკონი – ქართლის პოლიტიკური თუ ღირებულებითი არჩევანი?* ძნ, XXIV, 2022, გვ. 45-50.

ლორთქიფანიძე, *რა არის ქართლის ცხოვრება* – ლორთქიფანიძე მ., *რა არის ქართლის ცხოვრება*, თბილისი, 1989.

პატარიძე, კვაჭანტირაძე, „ქართლის ცხოვრების“ შედარებითი ტიპოლოგია – პატარიძე ლ., კვაჭანტირაძე ე., „ქართლის ცხოვრების“ შედარებითი ტიპოლოგია (საკითხის დასმისათვის), „ანალები“, 1, 2005, გვ. 21-26.

პატარიძე, *პოლიტიკური და კულტურული იდენტობანი* – პატარიძე, *პოლიტიკური და კულტურული იდენტობანი IV-VIII სს-ის ქართულ ერთობაში*: „ქართლის ცხოვრების“ სამყარო, თბილისი, 2009.

Finkelstein, *The Earliest Israel* – Finkelstein I., *The Earliest Israel: Territorial History in the Highlands of Canaan*, Tel Aviv, 2020.

Garbini, *History and Ideology* – Garbini, G., *History and Ideology in Ancient Israel*, Translated by J. Bowden, New York, 1988.

Häusl, *Prayers and the Construction* – Häusl M., *Prayers and the Construction of Israelite Identity*, Dresden, 2019.

Lewis, *The Origin and Character* – Lewis Th., *The Origin and Character of God: Ancient Israelite Religion through the Lens of Divinity*, New York, 2020.

Rendsburg, *How the Bible is Written* – Rendsburg G. A., *How the Bible is Written*, New York, 2019.

**The Bible and “Kartlis Tskhovreba” (Life of Kartli) –
Typological-Comparative Analysis
(Problem Statement)**

Summary

The article touches upon the typological analysis of two historical sources, the Bible and “Kartlis Tskhovreba”, as indicators of the values of two communions – Jewish and Georgian.

The Old Testament represents the history of one nation and one country. Therefore, from the historiographical point of view, the Biblical narrative about Israel is the main source of the political past of this country. “Kartlis Tskhovreba” is the major and the most important source of Georgian history, being also unique for forming the history of Georgian unity, mentality, identity and self-consciousness.

Both the Bible and “Kartlis Tskhovreba” have a number of things in common, including the narrative style, genre, idea and self-consciousness.

In the Bible, as well as in “Kartlis Tskhovreba”, values are the central theme of the whole narrative, but they are not presented as separate ideas. The main determinant of Biblical thinking is the relation between the Creator (God) and the nation. In the Bible this relationship is represented by loyalty to the values that determined the national identity of the people exited from Egypt. We come across the similar attitude in “Kartlis Tskhovreba”. This monument describes the path of value searches passed by the people who, in the end, united around the Georgian identity. The main point here is to what extent this nation has shown loyalty to the values that determined their identity.

Considering the compositional integrity of the narrative, neither the Bible nor “Kartlis Tskhovreba” has a single author. Both are presented on behalf of a group of authors, and in both cases this group is guided by the same inspiration. Anonymity and sacredness are absolutely unshakable principles of this historiographical tradition.

There is a great similarity between the Bible and “Kartlis Tskhovreba” in understanding the concept of the nation too. Israelite for the Bible and Georgian for “Kartlis Tskhovreba” is a value term, not a political one. In the Bible, being an Israelite is not a privilege acquired at birth, but by a way of life. The same takes place in “Kartlis Tskhovreba”, where Georgians are only those who share and follow the values that determined the national identity of this people.

The Bible and “Kartlis Tskhovreba” are also similar in the idea of the firm statehood. Among the Israelite tribes, Juda’s tribe acquires the advantage, where the main sanctity of the nation, the Ark of the Covenant, is located. A similar reality emerges in “Kartlis Tskhovreba”. The sanctities of the Old and New Testaments buried in the land of Kartli determine the mission of this area to consolidate different regions of Georgia into one whole. In the Bible, Israel gathers around Juda and Jerusalem, and in “Kartlis Tskhovreba” Georgia unites around Kartli and Mtskheta.

Based on this, the Bible and “Kartlis Tskhovreba” reveal a lot of similarities in terms of historiographical thinking, genre specificity, perception of history, and ideological faith. Those are the main theme of the narrative – the idea of values, the perception of the significance of the Golden Age of these two countries and its end, and the ideas of state firmness.